

akkori államhatalom fasizálódott képviselői gyűléssel és megtorlással válaszoltak. Alig néhány héttel az ellenforradalmi horthysta csapatok bevonulása után rendőri felügyelet alá helyezték, majd különböző ígéretekkel arra akarták rávenni, hogy lépjen ki a szociáldemokrata pártból, és csatlakozzék valamelyik retrógrád mozgalomhoz. Jordáky Lajos felháborodottan utasította vissza ezeket az ajánlatokat, aminek később az lett a következménye, hogy velem együtt letartóztatták, és a Gestapo, illetőleg a kémelhárító börtönébe került.

A felszabadulás után a kolozsvári tudományegyetem tanára, majd a következő években mint a kolozsvári Állami Magyar Színház irodalmi titkára és rendezője vivott ki hozzáértésével sikereket. Sokoldalúságával és tudásával mint a hazai történelemtudomány szakavatott kutatója is elismerést szerzett.

Ebben az időben pályája újra felívelt, ami egyben elégtétel is volt számára. Elemzőkészségével és szociológiai felkészültségével új és merész hangot ütött meg irodalomkritikai írásaiban és irodalmi tanulmányaiban. Rengeteget dolgozott, oly sokat, hogy egészsége már néhány évvel ezelőtt megrendült. Nem kímélte magát, betegen is hétről hétre előadásokat tartott Bukarestben s más városokban.

Négy év alatt több műve jelent meg a Kritikon és a Politikai Könyvkiadó gondozásában. Első kötete a Janovics Jenőről és Poór Liliről szóló monográfia volt, ezt követte *Irodalom és világnézet* című műve, majd a Móra Ferenc Könyvkiadó jelentette meg nagy sikert aratott, *A szocialista irodalom útján* című tanulmánykötetét, halála előtt alig néhány héttel pedig napvilágot látott történelmi tanulmányainak *Szocializmus és történettudomány* című gyűjteménye.

Életműve nemcsak terjedelmében, hanem tartalmában és jelentőségében is kivételes értékű.

Élete aránylag oly korán, abban a szellemi lobogásban égett el, amelynek fénye ifjúságától halála pillanatáig bevilágította útját.

Salamon László

Zaharia Stancu utolsó üzenete

Ha nevét idézték, mindig Băncilă véres-látomásos festménye tűnt elém, az indulatában száguldó román paraszt, aki már-már a lobogó téboly határán rohan a tisztító tüzek között.

S talán azért láttam őt így, e portré mögött, mert úgy érzem, hogy egyéniségének fensége mivoltát talán az adja, hogy mindig természetes; hogy példásan gondos öltözeke ellenére mezítláb is lenyűgöző látvány volna.

Ez a természetesség pedig nagy tehetségének és nagy jellemének belső törvényéből eredt; onnan, hogy mélységesen ismerte a nép véres történelmi sorsát, ismerte szenvedését és ismerte álmait; onnan, hogy a jövőbe látott, mint a mezítlábas proféták, és a jövő távolából tudott visszatekinteni a múltra. S nemcsak a román nemzet múltjára, hanem az együttélő népek- és nemzetiségekére is.

Így lett nagy íróként nagy testvérünk Ő, aki a maga sorsgörgető férfias harca mellett átszenvedte Ady vergődését ég s föld között, s aki úgy lépett ki a fehéregyházi Petőfi-múzeumból az avatás napján, hogy a szeméből könny pergett.

Hetvenedik születésnapján kiállított regényei és verseskötetei egy kirakatot töltöttek meg a könyvesboltokban. S csak akkor döbrentünk rá, hogy életműve mily hatalmas hegyvonulat, melyből csúcsként emelkedik ki a huszonnégy nyelvre lefordított *Mezítláb*, az 1907-es román parasztfelkelés történelmi emlékműve.

Ily hatalmas életművet csak céltudatos fegyelemmel, csak a nép iránti alázattal, csak a szépség ritmikus teremtésével, csak a szív szüntelen szeretetével lehet létrehozni még a legnagyobb tehetségeknek is. És Zaharia Stancuban ezek az adottságok ékeskedtek. Ha valakivel beszélt, mozdulatai egyszerűek voltak és tagoltak, mint prózájának súlyos mondatai, hangja nyugodt, kellemes, mint azé a művészé, aki már mindent látott, s mindent meg tud érteni. Halottas ágyán többször is szinte kérőn ismételte kollégáinak és az írószövetség vezetőinek: — Szeresdtek az embereket és legyetek türelmesek irántuk!

Úgy hiszem, ragyogó életműve mellett ez az utolsó üzenete is szüntelenül vissza fogja varázsolni elénk emlékezetesen szép arcát és jellemének sajátos vonásait.

Bálint Tibor